

N:o 39.

Ank. till Riksd. kansli den 2 april 1908, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring i gällande lag, att gift person må kunna erhålla lifförsäkring med trygghet att försäkringssumman kommer hans familj till godo.

I en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 7, har herr *E. O. V. Wavrinsky* i Stockholm anfört följande:

»I motion, n:o 6, till 1896 års Riksdag hemställde jag, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes förelägga Riksdagen förslag till sådan ändring i nu gällande lag, att gift person utan omvägar och svårigheter må kunna bereda sin familj förmånen af försäkring å sitt lif, med trygghet för att försäkringssumman eller så stor del däraf, som icke kan anses bära tillkomma borgenärerna, kommer familjen till godo.» Jag förnyar härmed denna framställning, som 1896 icke vann Riksdagens bifall.

För närvarande är det så, att gift person icke, utan att kringgå lagen och utsätta sig för risk, kan taga försäkring å sitt lif, som kommer maka eller omyndiga barn till godo äfven vid inträffadt obestånd.

Gåfva under bestående äktenskap kan nämligen icke i vanliga fall, makar emellan, erhålla laga kraft. Dessutom svarar hustrun, utom för egen gäld, efter sin andel i boet för gemensam gäld.

Har mannen redan före äktenskapets ingående försäkring å sitt lif, så blir denna försäkring efter lag makarnas gemensamma egendom. Genom äktenskapsförord kan mannen afsäga sig giftorätt däri och göra den till hustruns enskilda egendom under iakttagande af att sådant förord ej må göras till förfång för dem, som vid tiden för förordets ingående hafva bättre rätt till egendomen. Skall däremot sådan öfverlåtelse med någon laga kraft äga rum under äktenskapet, måste egendomsgemensamheten upphöra, d. v. s. boskillnad vinnas. Men boskillnad vinnas endast under vissa för kontrahenterna graverande omständigheter och medför dessutom kostnader. Därför har ett kringgående af lagen uppstått. Antingen öfverläter den försäkrade sin polis på tredje person, som göres ansvarig för att försäkringen kommer efterlevande hustrun till godo, eller också anordnas tvenne gåfvo-handlingar, en till tredje person och en af denne på hustrun.

Hvad barnen beträffar kan försäkring alltid med laga kraft lämnas till myndiga barn. Äro barnen omyndiga, är fadern deras förmyndare. Nu gäller i afseende å lös egendom, som ett värdepapper är, att en gåfva däraf, för att anses fullbordad, skall vara icke blott genom ett fritt, klart och bestämdt viljeuttryck af gifvaren gjord utan att den därjämte skall vara verkligen öfverlämnad. Fadern måste därför anskaffa annan förmyndare. Men äfven andra svårigheter och olägenheter yppa sig, då en gift person vill genom försäkring af sitt lif betrygga familjens ekonomiska framtid. För dessa har jag i min förenämnda motion lämnat utförlig redogörelse.

Annorlunda är förhållandet i andra länder.

I *England* föreskrifves i lagen af den 18 augusti 1882, 11 §: 'Gift kvinna må, i kraft af henne här förut tillerkänd rätt att sluta kontrakt, taga försäkring på sitt eget lif eller på mannens lif till sin enskilda fördel, och detta kontrakt med all fördel däraf skall komma henne till godo.

En försäkring, som mannen tagit å sitt eget lif och förklarar vara afsedd till förmån för hans hustru eller hans barn, eller för hans hustru och barn eller något af dem, eller som hustrun tagit å sitt lif och förklarar vara afsedd till förmån för hennes man, eller hennes barn, eller för hennes man och barn, eller något af dem, skall stå under särskild god mans vård till förmån för de däri omnämnda personerna, och de penningar, som utbetalas på en dylik försäkring, skola icke, så länge ändamålet med försäkringen ej i alla hänseenden är uppfyllt, utgöra någon del af den försäkrades egendom eller häfta för hans eller hennes skulder. Dock skola den försäkrades fordringsägare, därest det bevisas, att försäkringen tagits och premierna betalats i afsikt att bedraga dessa, vara berättigade

att af de penningar, som kunna fås utbetalda på försäkringsbrevet, utfå ett belopp motsvarande de sålunda inbetalda premierna — — — —

I *Tyskland* medgifver rättsuppfattningen obetingadt en man rätt att taga lifförsäkring till sin hustrus förmån med den verkan, att borgenärerna i alla händelser icke kunna göra anspråk på större andel af försäkringssumman än som motsvarar de inbetalda premiernas sammanlagda belopp, hvaremot en öfverlåtelse af redan tagen försäkring näppeligen torde vara oangriplig, hvad de borgenärer beträffar, hvilkas fordringar uppkommit efter försäkringens tagande men före dess öfverlåtande.

Hvad angår den *franska* rätten, finnas flera rättsfall, som visa, att en man kan taga en försäkring å sitt lif till sin hustrus förmån, likasom äfven att han kan öfverlåta en redan befintlig försäkring å henne med det resultat, att försäkringssumman kommer henne uteslutande till godo, utan att, såvidt vi känna, någon inskränkning till borgenärernas förmån med afseende å premiebeloppet förefinnes.

Märkligt nog synes en i *Finland* af högsta distans meddelad dom gifva vid handen, att äfven där den uppfattningen skulle göra sig gällande, att en lifförsäkring, som en gift man tagit till sin hustrus förmån, bör anses tillhöra henne enskildt. Och detta är så mycket anmärkningsvärdare, som den svenska äktenskapsrätten i öfrigt till sina grundprinciper fortbestår i Finland.

I *Norge* är att märka vissa bestämmelser i »Lov af 29:de juni 1888 om Formuesforholdet mellem Aegtefæller», hvars 20 § innehåller föreskrift, att lifförsäkringssumma eller lifränta, som är tillförsäkrad någon af makarna, blifver den makens enskilda egendom, för så vidt icke genom testamente, gåfvobref eller äktenskapsförord är annorledes bestämdt.

Vidare föreskrifves i 24 §, att gåfvor mellan makar under bestående äktenskap måste för att vara giltiga ske genom äktenskapsförord, undantagandes om de bestå i föremål till personligt begagnande, hvars värde icke står i missförhållande till gifvarens villkor eller lifförsäkringssumma eller lifränta, som tillförsäkras hustrun.

Af dessa bestämmelser framgår, att den norska lagstiftningen i en mycket vidsträckt grad behjärtat de skäl, som böra föranleda till särskilda bestämmelser rörande lifförsäkringens tillgodogörande för familjen.

Att lifförsäkring eller lifränta, som tillförsäkras endera maken, blifver dennes enskilda egendom och att gåfva af sådan natur får under bestående äktenskap utan iakttagande af eljes föreskrifna formaliteter göras mellan

makar, innebär i själfva verket det fullständigaste erkännande man gärna kan tänka sig af de synpunkter, vi ofvan sökt utveckla.

Lägger man härtill dels, att ingen bestämmelse finnes, som förbehåller borgenärerna rätt till återvinning af ett belopp motsvarande inbetalda premier, och dels, att hustruns enskilda egendom icke svarar för andra förpliktelser än sådana, som hon själf iklädt sig, finner man, att det knappast är möjligt att gå längre i fråga om försäkringens lagliga betryggande för familjens räkning.

En lån- eller kreditgifvare, som ej till sin säkerhet tager pant, vet, att han löper risk och måste räkna därmed.

Borgenärerna måste dock hafva berättigade anspråk därpå att gäldenären redligt skall sträfva efter att betala sin skuld och anstränga sig därför och att således hvad som tillfaller honom genom arf, testamente, gåfva eller annorledes om möjligt användes till betalning af skulden.

Däremot kan gäldenär aldrig vara pliktig att till borgenärens förmån försäkra sitt lif, såvida sådant ej varit aftaladt. Har han till vinnande och uppehållande af denna försäkring till premierna tagit medel ur det bo, hvori borgenären har rätt, kan det ifrågasättas, det boet skall med så stor del af försäkringssumman, som motsvarar dessa premiers sammanlagda belopp, svara för skulden, men icke med hvad som vunnits genom omtänksamheten att taga försäkringen. Detta senare bör oafkortadt och oantastadt tillfalla försäkringsinnehafvaren. Det intima förhållande, som råder mellan makars ekonomiska intressen, föranleder på goda grunder farhågor för att bedrägliga transaktioner skola kunna tillgripas för att undandraga borgenärerna hvad de hafva befogade anspråk på. Men därtill kan ej räknas den förmån, som köpes med försäkrings-tagarens lif, och först då blir verklighet, när familjens stöd faller bort.

Lagutskottet hemställde år 1896 i sitt utlåtande n:o 35, att min motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Utskottet fann, att en lagändring i det af motionären antydda syftet skulle vara i flera afseenden betänklig. Därigenom skulle en af vår svenska äktenskapsrätts viktigaste principer — den nämligen, att ekonomiska aftal mellan makar under bestående äktenskap äro ogiltiga — väsentligen rubbas. För min del har jag inga betänkligheter vid att rubba denna princip i förevarande hänseende. Staten skyddar änkors och barns pensioner äfvensom lifräntor, och vid ett bifall till min motion toges endast ett ytterligare steg i samma riktning. Men därmed skulle också banas

väg för bedrägliga transaktioner till borgenärens förfång». Ja, denna invändning skulle väga mycket tungt, om den vore berättigad. Ingalunda skulle jag vilja vara med om att uppmuntra gäldenärer till att efterlåta hänsynen till sina borgenärer. Men om en lif försäkring tages utan afsikt att undandraga borgenärer deras rättmätiga egendom, så är väl detta lofvärdt. Och något undandragande af annans rättmätiga egendom skulle ej heller kunna äga rum, om min motion bifölles, såsom jag sökt visa. Borgenärerna hafva nämligen icke någon ovillkorlig rätt till försäkringssumman utan till ett belopp motsvarande de premier, som inbetalts sedan den försäkrade råkade på obestånd, eller på sin höjd till samtliga de inbetalda premierna. För närvarande kan ju lagen lätt kringgås; så sker äfven. Därvid tillvaratages visst icke borgenärernas rätt till någon del. Enligt nu gällande lag kan man med rättslig verkan gifva försäkringsbref till sina myndiga, men ej utan omvägar och risk till sina omyndiga barn; och dessa senare borde väl i förevarande fall vara minst likställda med de förra.

Det synes mig således vara i alla afseenden bäst att lämna den raka vägen för dylika transaktioner öppen. Man vinner icke hvad man åsyftat genom den nu gällande lagstiftningen, men åt den mindre nogräknade lämnas utväg att nå sitt mål. Af den utredning jag i motionen år 1896 förebragt framgår, att äfven med antagande af de allra strängaste förpliktelser för en gäldenär inför hans fordringsägare ett medgifvande sådant jag föreslår kan i lagen inrymmas. Men nu statuera lagstiftarne i allmänhet icke ens tillnärmelsevis så strängt ansvar, som i utredningen uppställt till grund. De hylla fastmera den åsikten — jag upprepar det — att en långifvare måste, *såvidt han icke till sin egen säkerhet tagit pant*, anses hafva varit medveten om den risk han utsatt sig för genom lånets beviljande och att han därför må stå sitt kast.

I föreliggande förslag uppställs, som sagdt, ytterst endast det anspråk, att försäkringstagarens efterlämnade familj må under förenämnda omständigheter hafva oomtvistlig rätt till *så stor del af försäkringen, som återstår, sedan de erlagda premierna afdragits*.

Utskottet förmenade vidare, »att härigenom skulle vållas en förslappning af det intresse, som under nuvarande förhållanden bör och kan förutsättas hos hvarje ordentlig familjefader: att under lifstiden sträfva och verka för förbättring af familjens ekonomiska ställning.»

Skulle det ha varit utskottets mening, att omsorgen om familjen för

framtiden måste inkräkta på hans omtanke att under lifstiden sörja för familjens uppehälle? Det har jag svårt att föreställa mig.

I den reservation, som af 1896 års lagutskotts ärade vice ordförande afgafs till utskottets utlåtande, säger han bland annat: Lifförsäkringsinstitutionen — oafsedt dess rent uppfostrande betydelse därutinnan, att den vänjer individen vid att ej lefva blott för stunden, utan att i tid börja ordna för sin och de sinas framtida ekonomiska existens — kan framför allt med afseende å den utväg, som därigenom beredes familjefadern att betrygga familjens ekonomiska framtid, medföra så välgörande verkningar, att den synes böra af lagstiftaren befordras, naturligtvis alltid i den mån andra viktigare eller lika viktiga intressen ej därpå läderas. Hvad i den af motionären åberopade utredningen anförts visar, att så ock skett inom utländska lagstiftningar. Och då motionären i den föreslagna skrifvelsen gör uttryckligt förbehåll om borgenärernas rätt, synas farhågorna, att Riksdagen genom bifall till en sådan skrifvelse skulle uttala sig för tillåtligheten af försäkringsaftal, som lända till borgenärernas förfång, ej hafva fog för sig.

Utmättningsfrihet inom viss begränsning af lifförsäkringsbelopp, taget af gift person till förmån för maka eller omyndiga barn, och begränsning af konkursmassas rätt att förfoga öfver i kraft varande lifförsäkringsbref äro åtgärder ägnade att stärka familjebanden. De betänkligheter, 1896 års lagutskott hyste, hafva föranledt mig att både i England och Tyskland rådgöra med erkänt framstående jurister. De hafva alla förklarat, att de finna den åtgärd jag föreslår gagnelig för den enskilde och ofarlig för det allmänna. Yttermera har jag vändt mig till de insiktsfullaste personer i det land — Norge — där man gått längst i medgifvanden åt familjen. När min motion fallit, hänvände jag mig till dåvarande statministern i Stockholm, herr Gram, med förfrågan, hur den norska lagen verkat och fick till svar: »så långt jag känner godt och väl; men jag har ingen personlig erfarenhet.» Senare hänvände jag mig till chefen för det norska justits- og politidepartementet och mottog från statsrådet Löchen benäget följande svar:

»Hr Riksdagsmand.

I anledning af Hr Riksdagsmandens Forespörgsel i Skrifvelse af 11:te Oktober sisl. tillader jag mig at meddele, at der i Justitsdepartementet ikke findes Materiale til Besvarelse af det af Hr Riksdagsmanden opkastede

Spörsgmaal om, hvorledes Bestemmelsen i § 20, 1:ste Punkten i den norske Lov af 29:de Juni 1888 om Formuesforholdet mellem Aegtefaeller har virket, og navnlig om den kan antages at have banet Veien for bedrægelige Transaktioner til Forfang for Vedkommendes Kreditorer. Jag har imidlertid ladet indhente Udtalelse om Spörsgmaalet fra Bestyrelsen for »Den norske Advokat- og Sagførerforening». Denne Udtalelse, der først indløb i dag, gaar ud paa, at Erfaring efter navnte Bestyrelses Opfatning har vist, at den omhandlede Bestemmelse *icke* har virket derhen, at den har banet Vei for bedrægelige Transaktioner till forfang for Vedkommendes kreditorer, og lignende Erfaring synes man ogsaa at have vundet i Christiania Skifteret, hvor jag ligeledes har ladet gjöre Forespörgsel i Sagens Anledning.

Christiania den 27:de November 1899.

Med udmaerket Höiagtelse
Einar Löchen.»

På grund af hvad jag sålunda anfört, såväl i min motion, n:o 6, år 1896 som här ofvan, får jag vördsamt hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes förelägga Riksdagen förslag till sådan ändring i nu gällande lag, att gift person utan omvägar må kunna bereda sin familj förmånen af försäkring å sitt lif med trygghet för att försäkringssumman, eller så stor del däraf, som icke kan anses böra tillkomma borgenärer, kommer familjen till godo.»

Oaktadt de vanskligheter, som torde vara förenade med en lagstiftning å ifrågavarande område i den riktning motionären angifvit, finner dock utskottet motionens syfte i flera hänseenden behjärtansvärdt. Det torde nämligen vara obestridligt, att för en man eller hustru tryggandet af den efterlevandes eller barnens framtid i ekonomiskt hänseende är ett önskemål af så tvingande natur, att detsamma, där det genom en lifförsäkring i någon mån kan uppnås, ej minst ur samhällelig synpunkt bör af lagstiftningen uppmärksammas och understödjas, för så vidt andras berättigade intressen därvid icke kränkas. Lika säkert torde emellertid vara, att under nuvarande förhållanden ändamålet med en dylik försäkring i allmänhet icke kan med säkerhet uppnås utan vidtagande af särskilda mera eller mindre motbjudande åtgärder, som innebära ett kringgående af lagen.

Utskottets yt-
rande.

I sin förevarande framställning har motionären antydt, att försäkrings-tagarens borgenärer skulle äga att af utfallande lifförsäkringsbelopp åter-bekomma hvad som kunde anses motsvara sammanlagda beloppet af inbe-talda premier. En direkt kränkning af borgenärens berättigade intressen skulle härigenom kunna anses förebyggd, hvaremot visserligen för den försäkra-des efterlevande vinsten endast i de fall blefve af någon afsevärd betydelse, då försäkringen vid beloppets utfallande ägt bestånd en relativt kort tid.

Vill man gå längre i sin sträfvan att tillgodose de efterlevande familjemedlemmarna, bör man hämta sin förebild i de bestämmelser, som för närvarande gälla om frihet från utmätning för de genom årliga in-betalningar i åtskilliga försäkringsbolag förvärfvade pensioner för efter-levande änkor och barn, samt de begränsningar i afseende å belopp och ålder, hvilka därvidlag föreskrifvits.

På grund af hvad sålunda förekommit, får utskottet hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervä-gande, huruvida och under hvilka villkor lifförsäkrings-aftal till förmån för make och barn må kunna med-föra den verkan, att den på grund däraf utfallande försäkringssumman kommer de efterlevande till godo utan intrång från den afidnes borgenärer, samt där-efter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill omständigheterna kunna gifva anledning.

Stockholm den 2 april 1908.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Herrar *Rudebeck* och *Gustaf Andersson* hafva begärt få här anteck-nadt, att de icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet, och herr *Fahlén*, att han icke deltagit i den slutliga handläggningen däraf.